

Utrikesutskottets betänkande 2023/24:UU12

Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE)

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen lägger skrivelsen och redogörelsen till handlingarna och avslår motionerna.

I betänkandet finns två reservationer (S, SD, V, MP).

Behandlade förslag

Skrivelse 2023/24:35 Verksamheten inom Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) under helåret 2022 och första halvåret 2023.

Redogörelse 2023/24:OSSE1 OSSE:s svenska delegations redogörelse om verksamheten under 2023.

Tre yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2022/23.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning.....	4
Skrivelsens huvudsakliga innehåll.....	4
Redogörelsens huvudsakliga innehåll.....	4
Utskottets överväganden.....	5
Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE)	5
Reservationer	8
1. Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE), punkt 1 (SD)	8
2. Moskvamekanismen, punkt 2 (S, V, MP).....	8
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	10
Skrivelse 2023/24:35	10
Redogörelse 2023/24:OSSE1	10
Motioner från allmänna motionstiden 2022/23	10
<i>Bilaga 2</i>	
Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet	11

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE)**

Riksdagen avslår det motionsyrkande som finns upptaget under denna punkt i utskottets förteckning över avstyrkta motionsyrkanden.

Reservation 1 (SD)

2. **Moskvamekanismen**

Riksdagen avslår de motionsyrkanden som finns upptagna under denna punkt i utskottets förteckning över avstyrkta motionsyrkanden.

Reservation 2 (S, V, MP)

3. **Skrivelsen**

Riksdagen lägger skrivelse 2023/24:35 till handlingarna.

4. **Delegationens redogörelse**

Riksdagen lägger redogörelse 2023/24:OSSE1 till handlingarna.

Stockholm den 16 maj 2024

På utrikesutskottets vägnar

Aron Emilsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Aron Emilsson (SD), Morgan Johansson (S), Markus Wiechel (SD), Olle Thorell (S), Linnéa Wickman (S), Tomas Eneroth (S), Ann-Sofie Alm (M), Håkan Svenneling (V), Magnus Berntsson (KD), Kerstin Lundgren (C), John E Weinerhall (M), Jacob Risberg (MP), Johan Büser (S), Katarina Tolgfors (M), Gustaf Göthberg (M), Martin Melin (L) och Joanna Lewerentz (M).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Utrikesutskottet behandlar i detta betänkande regeringens skrivelse 2023/24:35 Verksamheten inom Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) under helåret 2022 och första halvåret 2023. Utskottet behandlar också redogörelse 2023/24:OSSE1 OSSE:s svenska delegations redogörelse om verksamheten under 2023. I betänkandet behandlas dessutom tre motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2022/23. Den 25 april 2024 informerade ordförande Björn Söder (SD) och vice ordförande Johan Büser (S) från den svenska OSSE-delegationen utskottet om den svenska delegationens arbete under 2023.

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelse 2023/24:35 Verksamheten inom Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) under helåret 2022 och första halvåret 2023 redogör regeringen för utvecklingen i OSSE, det svenska fokuset under perioden, Sveriges roll som medlem i ordförandeskapstrojkan samt EU-ordförandeskapet.

Redogörelsens huvudsakliga innehåll

I redogörelse 2023/24:OSSE1 OSSE:s svenska delegations redogörelse om verksamheten under 2023 redogör riksdagens OSSE-delegation för verksamheten inom den parlamentariska församlingen samt den svenska delegationens arbete under 2023.

Utskottets överväganden

Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE)

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen lägger skrivelsen och redogörelsen till handlingarna samt avslår motionsyrkandena.

Jämför reservation 1 (SD) och 2 (S, V, MP).

Motionerna

I kommittémotion 2022/23:53 av Lotta Johnsson Fornarve m.fl. (V) yrkande 14 anförs att Sverige bör verka för att Moskvamekanismen ska återopas när hot mot hbtqi-personer och hbtqi-rörelsen anses vara överhängande. I yrkande 15 i samma motions anförs att Sverige bör verka för att OSSE-samarbetet även ska omfatta hbtqi-frågorna.

I kommittémotion 2022/23:1745 av Alexander Christiansson m.fl. (SD) yrkande 15 anförs att regeringen aktivt bör verka inom OSSE:s tredje dimension för att särskilt sätta fokus på att bekämpa den ökande diskrimineringen av kristna och andra religiösa minoritetsgrupper inom OSSE:s deltagande stater.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar inledningsvis att OSSE är världens största regionala säkerhetsorganisation med 57 deltagande stater i Europa, Kaukasus, Centralasien och Nordamerika. OSSE som struktur byggdes på den grund som lades i Helsingforslutakten 1975. OSSE verkar för att främja säkerhet och stabilitet i regionen utifrån en brett definierad syn på säkerhet som omfattar tre dimensioner: en säkerhetspolitisk, en ekonomisk och miljömässig samt en som rör demokrati och mänskliga rättigheter. Organisationens särskilda styrka ligger bl.a. i dess breda krets av deltagande stater, den konfliktförebyggande verksamheten, det breda spektrumet av institutioner och instrument som medger snabb och flexibel konflikthantering samt den utbredda fältnärvaron. Den europeiska säkerhetsordningen är till stor del kodifierad i OSSE:s grunddokument som slår fast OSSE:s principer och de deltagande staternas politiska åtaganden.

Utskottet uppmärksammar att regeringen i den extra utrikesdeklarationen med anledning av Sveriges medlemskap i Nato lyfte fram att Sverige inom bl.a. OSSE ska värna den regelbaserade världsordningen, den europeiska säkerhetsordningen, demokrati, frihet, mänskliga rättigheter och jämställdhet.

Sverige har spelat en viktig roll – inte minst som EU-ordförande våren 2023 – för att bibehålla EU:s enighet och stärka EU:s inflytande i organisationen under perioden, vilket välkomnas av utskottet. Dessutom har Sverige aktivt stöttat OSSE-ordförandeskapen i fråga om att sätta det ryska anfällskriget mot Ukraina högt upp på OSSE:s dagordning. Vidare välkomnar utskottet att Sverige har verkat för att OSSE ska utgöra ett instrument och en plattform för EU:s samlade politik i syfte att säkerställa ansvarsutkrävande för Rysslands överträdelser av folkrätten, inklusive FN-stadgan, den internationella humanitära rätten och OSSE-åtaganden. Utskottet anser att Sverige även i fortsättningen ska vara en stark röst för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer, särskilt i ett läge där dessa utmanas i flera av deltagarstaterna.

Utskottet noterar att den parlamentariska församlingen under 2023 observerade fyra val och att den svenska delegationen deltog i samtliga observationer. Valobservationer är en viktig del av OSSE:s verksamhet, och utskottet ser positivt på att svenska ledamöter fortsätter att delta aktivt i dessa. Utskottet anser alltså att riksdagsledamöters deltagande i internationellt parlamentariskt delegationsarbete dels ger ledamöterna möjlighet att skapa opinion för svenska synsätt i internationella sammanhang, dels ger berörda ledamöter möjlighet att i direktkontakt med sina väljare spegla opinioner i omvärlden och skapa ökad internationell förståelse.

Utskottet framhåller vidare att Sverige, tillsammans med ett antal likasinnade stater, omedelbart efter Rysslands olagliga och fullskaliga invasion av Ukraina tog initiativ till att aktivera Moskvamekanismen för att undersöka kränkningar och övergrepp i fråga om de mänskliga rättigheterna, överträdelser av internationell humanitär rätt samt misstänkta krigsförbrytelser och andra allvarliga internationella brott som begåtts. Det resulterade i den första oberoende internationella rapporten som visade Rysslands kränkningar av mänskliga rättigheter och överträdelser av internationell humanitär rätt.

Moskvamekanismen aktiverades återigen i juni 2022 för att följa upp den första rapporten. En månad senare ställde sig Sverige bakom en ytterligare aktivering för att specifikt undersöka den interna situationen i fråga om mänskliga rättigheter i Ryssland. De tre rapporterna bidrog till OSSE:s fortsatta ansvarsutkrävande och användes även i andra internationella forum för ansvarsutkrävande, däribland inom FN.

Under våren 2023 arbetade Sverige med likasinnade OSSE-stater för en aktivering av Moskvamekanismen i syfte att undersöka det försämrade läget för mänskliga rättigheter i Belarus, inklusive det växande antalet politiska fångar. Sverige ställde sig också bakom Ukrainas aktivering av Moskvamekanismen samma år, där rapporten redovisade hur ett stort antal ukrainska barn hade förts bort till ockuperade områden i Ukraina samt till Ryssland.

Utskottet konstaterade i sitt betänkande 2019/20:UU15 att sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) omfattar varje människas lika

möjligheter, rättigheter och förutsättningar att utan tvång, våld eller diskriminering kunna bestämma över sin egen kropp, sexualitet och reproduktion. Därmed har SRHR också direkt bäring på allt från utbildningsnivåer till samhällsekonomi. Trots det förhindras fortfarande hbtqi-personer att få dessa rättigheter, och frågor som rör sex- och samlevnadsundervisning samt sexuell läggning och könsidentitet är fortfarande kontroversiella i många sammanhang.

De senaste åren har motsättningarna inom området vuxit i takt med att reaktionära krafter försöker inskränka allas rätt till SRHR. En ökad polarisering i frågorna är tydlig, såväl inom FN som i EU, där redan gjorda överenskommelser ifrågasätts. I arbetet för att värna mänskliga rättigheter är det centralt att värna individen som rättighetsbärare och de mänskliga rättigheternas universalitet. Därför motverkar Sverige försök från vissa aktörer att, genom ett snävt fokus på familjefrågor, söka inskränka hbtqi-personers mänskliga rättigheter eller befästa stereotypa könsroller.

Sverige har i FN:s råd för mänskliga rättigheter bl.a. aktivt stöttat etablerandet av en oberoende expert mot diskriminering och våld mot personer till följd av sexuell läggning eller könsidentitet. Sverige är sedan september 2019 också medlem i samarbetsplattformen LGBTI Core Group, där både stater, FN, EU och civilsamhället deltar. Det ger Sverige möjlighet att tillsammans med likasinnade trycka på för förändring och en förbättrad situation för hbtqi-personer världen över. I sammanhanget påminner även utskottet om att Sverige var ett av de 16 länder som 2018 tog initiativ till att inom OSSE aktivera Moskvamekanismen med anledning av anklagelserna om förföljelse av hbtqi-personer i Tjetjenien.

Sedan tidigare har även utskottet uppmärksammat att OSSE:s byrå för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter (ODIHR, Office for Democratic Institutions and Human Rights) tillhandahåller stöd, hjälp och expertis till deltagande stater och det civila samhället för att främja demokrati, rättsstatens principer, mänskliga rättigheter samt tolerans och icke-diskriminering. När det gäller jämställdhet arbetar ODIHR mer specifikt med att stärka jämställdhetsinstitutioner, identifiera diskriminerande lagar och policyer samt öka kvinnors deltagande i politik och valprocesser. Vidare har byrån som uppgift att skydda och främja frihet när det gäller religions- eller övertygelseuppfattning. Detta inkluderar specifikt arbete mot diskriminering av kristna.

Mot bakgrund av det som anförts ovan avstyrker utskottet motion 2022/23:53 (V) yrkandena 14 och 15 samt motion 2022/23:1745 yrkande 15.

Reservationer

1. Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE), punkt 1 (SD)

av Aron Emilsson (SD) och Markus Wiechel (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion 2022/23:1745 av Alexander Christiansson m.fl. (SD) yrkande 15.

Ställningstagande

Situationen för kristna runt om i världen är på många håll mycket svår och har på flera håll förvärrats under senare tid vilket gjort kristna till världens mest förföljda grupp. Det är enligt vår mening värt att särskilt uppmärksamma det förtryck som kristna är utsatta för i olika delar av världen, inte minst för att deras perspektiv ofta tenderar att glömmas bort. Regeringen bör aktivt verka inom OSSE:s tredje dimension för att särskilt sätta fokus på att bekämpa den ökande diskrimineringen av kristna och andra religiösa minoritetsgrupper inom OSSE:s deltagande stater. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

2. Moskvamekanismen, punkt 2 (S, V, MP)

av Morgan Johansson (S), Olle Thorell (S), Linnéa Wickman (S), Tomas Eneroth (S), Håkan Svenneling (V), Jacob Risberg (MP) och Johan Büser (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion 2022/23:53 av Lotta Johnsson Fornarve m.fl. (V) yrkandena 14 och 15.

Ställningstagande

Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa är en bra arena där Sverige kan driva hbtqi-frågor. I parlamentet finns både länder som har kommit en bit på vägen och länder som ligger långt efter. Eftersom resolutioner i OSSE:s parlamentariska församling tas med majoritet så kan inget enskilt land obstruera frågor om mänskliga rättigheter som de inte vill arbeta med.

Att Sverigedemokraternas Björn Söder har valts till ordförande för den svenska delegationen till OSSE:s parlamentariska församling är direkt olämpligt. Sverige ska gå före i försvaret av mänskliga rättigheter och minoriteters rättigheter. En ordförande för den svenska delegationen bör således stå upp för minoriteters rättigheter, inte angripa dem.

Inom OSSE finns ett rapporteringssystem för hatbrott, vilket innefattar brott mot hbtqi-personer. Moskvamekanismen, som Sverige tillsammans med 16 länder tog initiativ till, ger OSSE möjlighet att sända en oberoende expertmission till ett OSSE-land om de mänskliga rättigheterna bedöms vara särskilt allvarligt hotade sett till de åtaganden som landet har gjort inom OSSE. Bland annat skickades en sådan efter att de fruktansvärda brotten mot homosexuella i Tjetjenien uppmärksammats. Då framkom inte bara omfattningen av brotten utan även hur de skyldiga fick straffrihet.

Sverige bör verka för att Moskvamekanismen ska återopas när hot mot hbtqi-personer och hbtqi-rörelsen anses vara överhängande. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna. Sverige bör även verka för att OSSE-samarbetet även ska omfatta hbtqi-frågorna. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelse 2023/24:35

Regeringens skrivelse 2023/24:35 Verksamheten inom Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) under helåret 2022 och första halvåret 2023.

Redogörelse 2023/24:OSSE1

Redogörelse 2023/24:OSSE1 OSSE:s svenska delegations redogörelse om verksamheten under 2023.

Motioner från allmänna motionstiden 2022/23

2022/23:53 av Lotta Johnsson Fornarve m.fl. (V):

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör verka för att Moskvamekanismen ska återopas när hot mot hbtqi-personer och hbtqi-rörelsen anses vara överhängande, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör verka för att OSSE-samarbetet även ska omfatta hbtqi-frågorna och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1745 av Alexander Christiansson m.fl. (SD):

15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen aktivt bör verka inom OSSE:s tredje dimension för att särskilt sätta fokus på att bekämpa den ökande diskrimineringen av kristna och andra religiösa minoritetstrosuppfattningar inom OSSE:s deltagande stater och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet

Motion	Motionärer	Yrkanden
1. Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE)		
2022/23:1745	Alexander Christiansson m.fl. (SD)	15
2. Moskvamekanismen		
2022/23:53	Lotta Johnsson Fornarve m.fl. (V)	14 och 15